

Ekonomers och andras ansvar

Nationalekonomin anklagas ofta för vetenskaplig imperialism. Men undanträngningen beror på att andra discipliner många gånger inte tar sitt ansvar i samhällsdebatten.

Lars Calmfors är professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Finanskrisens utbrott 2007/08 ledde till en livlig debatt om ekonomernas ansvar. Den diskussionen har nu avstannat. Men det finns skäl att åter aktualisera frågan om hur väl vi ekonomer spelat vår roll. Man bör också reflektera över andra samhällsvetares insatser.

Finanskrisen var ett misslyckande för ekonomprofessionen. Vi borde ha varnat mer för de finansiella riskerna. Det fanns visserligen en medvetenhet om att de globala obalanserna, med stor amerikansk utlandsupplåning, kunde leda till en hårdlandning. Men den kom att ta sig andra vägar än som förutsetts och blev mycket värre. Finansmarknadernas risktagande var vida större än vad de flesta ekonomer hade kunnat föreställa sig. Kunskapen om olika finansiella instrument och hur de flätade samman aktörer var alldeles för liten.

Ett systemfel inom ekonomisk forskning var bristande integration mellan makroteori (som analyserar hur den ekonomiska aktivitetsnivån bestäms) och finansiell ekonomi. Makroforskningen lade inte tillräcklig vikt vid det finansiella systemets betydelse för konjunktursvängningarna. Forskningen i finansiell ekonomi var mer inriktad på enskilda finansiella instrument än på finansmarknadernas betydelse för den makroekonomiska utvecklingen.

Makroforskningen utkämpade också delvis "gårdagens krig". Efter 1970- och 1980-talens stora störningar i världsekonomin hade en ny konsensus vuxit fram. Enligt denna borde penningpolitiken vägledas av tydliga inflationsmål och ha huvudansvaret för att stabilisera konjunkturen.

Denna stabiliseringspolitiska uppläggning fungerade till en början väl. Den ekonomiska utvecklingen ansågs

allmänt före finanskrisen präglas av the Great Moderation, alltså av att konjunktursvängningarna blivit mycket mindre. Grundfelet var att man inte insåg att det gick att under lång tid uppnå låg inflation och stabilisera konjunkturen samtidigt som en alltför snabb kreditexpansion kunde göda ohållbara ökningar av fastighetspriserna.

En orsak till felbedömningarna var alltför stor tilltro till teoretiskt eleganta analysmodeller. Alltför liten vikt lades vid empiriska generaliseringar av tidigare ekonomisk-historiska erfarenheter av finansiella kriser som stod i strid med antaganden om rationellt beteende. Större kunskaper i doktrin-historia hade förmodligen också hjälpt ekonomkåren till mer skepsis gentemot för tillfället dominerande synsätt.

När det gäller eurokrisen förtjänar emellertid nationalekonomerna enligt min mening ett gott betyg. De obalanser som kan uppkomma därför att en gemensam penningpolitik inte passar ett enskilt land med avvikande konjunkturutveckling var väl analyserade. Det fanns även många varningar för att överhettningarna och fastighetsprisbubblorna i Irland och Spanien måste leda till krascher.

Det existerar visserligen ingen konsensus bland ekonomerna om hur eurokrisen bör bemästras. Men de avvägningar som måste göras är väl identifierade. Å ena sidan kan statsbankrutter skapa en ny finanskris. Å andra sidan riskerar stora stöd till krisländerna att försvaga drivkrafterna för ansvarsfullt beteende.

Det går emellertid inte att ta ställning till eurokrisen utan att analysera också de politiska konsekvenserna av olika handlingslinjer. Hur mycket suveränitet är medborgarna beredda att avstå till EU för att förhindra framtida kriser?

En orsak till felbedömningarna var alltför stor tilltro till teoretiskt eleganta analysmodeller.

Hur mycket finansiell regleringsmakt kan ges till ECB som inte står under direkt demokratisk kontroll? I slutändan är det fråga om hur olika sätt att tackla krisen påverkar medborgarnas inställning till hela EU-projektet och därmed riskerna för att det ska kapsejsa.

Vi ekonomer har försökt besvara även sådana frågor. Men de faller egentligen utanför det nationalekonomiska området, eftersom de till stor del gäller legitimiteten för olika åtgärder och institutionella konstruktioner. De är i stället klassiska frågor inom andra discipliner, främst statsvetenskap (och även historia).

Det är beklagligt att statsvetarna deltar så lite i diskussionen om eurokrisen. Statsvetarna tycks ha abdikerat från stora delar av debatten om olika institutionella lösningar på ekonomiska problem: de har till exempel knappast medverkat i de tidigare diskussionerna om självständiga centralbanker, finanspolitiska regler och övervakning av den ekonomiska politiken av oberoende expertorgan (som finanspolitiska råd).

Nationalekonomin anklagas ofta för vetenskaplig imperialism, det vill säga att tränga undan andra vetenskapsområden. Men detta beror på att andra discipliner många gånger inte tar sitt ansvar i samhällsdebatten. Den sannolika förklaringen är att såväl politiska processer som institutionella förändringar allt mer drivs av ekonomiska faktorer.

Det är i högsta grad önskvärt att både statsvetare och andra samhällsvetare skaffar sig sådana kunskaper i ekonomi att de vågar delta mer i diskussionen om till exempel eurokrisen och då kan tillföra fler aspekter. Det bör också hjälpa oss ekonomer att bli mer medvetna om begränsningarna i våra analysmodeller.